आदर्श प्रश्न–पत्रम्

छोरात्रयम् | विषय संस्कृतम् | पूर्णाङ्का:80

कक्षा – एकादशी

खण्ड–क (वस्तुनिष्ठ–प्रश्ना:)

प्र01 : निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न 1 अंक का है, उसके चार विकल्प दिए जा रहे है, सही विकल्प चुनकर लिखिए – (16 X 1 =16)

(i) अस्माकं आकूतिः कीदशी स्यात् ?
(क) असमानी (ख)समानी (ग)औषधीः (घ) माध्वीः ।

(ii) राक्रः केषां राजा आसीत् ?
(क) मीनानां (ख)वायसाना (ग)देवानां(घ) मनुष्याणां ।

(iii) कीदृशं भोजनं श्लेष्माणं परीह्रासयति ?
(क) उष्णं (ख)स्निगधं (ग)शीतम् (घ) द्रुतम् ।

(iv) देहिनां का स्वभावजा भवति ?
(क) श्रद्धा (ख)आयुः (ग)राजसी (घ) तामसी ।

(v) आत्मा कतिविधः ?
(क) त्रिविधः (ख)द्विविधः(ग)चतुर्विधः (घ) पञ्चविधः ।

(vi) निष्कुटकेषु का आहिता ?
(क) संस्कृतोद्यानदूर्वा (ख)विश्वशान्तिः (ग)कण्टकिनी (घ) राजनीति ।

(vii) भवानीदत्तः कं दूरभाषेण आह्वयति ?
(क) सोमधरं (ख)सिन्धु (ग)रत्नां (घ) वैधम् ।

(viii) सात्विकाः देवान् यजन्ते ? (रेखाङ्कितं प्रश्ननिर्माणं कुरूत)
(क) कम् (ख)केषाम् (ग)कान् (घ) के।

(ix) विदुरायाः पुत्रः सिन्धुराजेन पराजितः अभवत् ?(रेखाङ्कितं प्रश्ननिर्माणं कुरूत)
(क) केन (ख) कस्य (ग) कस्मै (घ) कः ।

(x) रोहसेनः चारूदत्तस्य पुत्रः आसीत् । (रेखाङ्कितं प्रश्ननिर्माणं कुरूत)
(क) कस्मै (ख)कस्मात् (ग)कस्याः (घ) कस्य ।

(xi) उष्णं हि भुज्यामानं .... । (रिक्तस्थानं पूरयत)
(क) स्वदते (ख)भुज्यमान् (ग)उदीरयति (घ) भुञ्जीत ।

(xii) मनः प्रत्यात्मनियतत्वात्............................... परमाणुरूपं नित्यं च । (रिक्तस्थानं पूरयत)
(क) त्रिविधम् (ख)परमाणुरूपः (ग) अनन्तम् (घ) द्विविधं।

(xiii) "अष्टाङ्ग हृदयम्" के लेखक कौन है ?
(क) सुश्रुत (ख) चरक (ग) धन्वन्तरि (घ) वाग्भट्ट।

(xiv) अथर्ववेद के ऋत्विज् का क्या नाम है ?
(क) होता (ख) ब्रह्मा (ग) अध्वर्यु(घ) उद्गाता।

(xv) रामायण में कितने काण्ड है ?
(क) 5 (ख) 6 (ग) 7 (घ) 8

(xvi) अष्टाध्यायी के लेखक कौन है ?
(क) माघ (ख) महर्षि वेदव्यास (ग) महर्षि पाणिनि (घ) भवभूति।

खण्ड–ख (अ) अपठितांश–अवबोधनम्

प्र0 2: अधोलिखितं गदृयांशं पठित्वा प्रश्नामुत्तराणि लिखत –

भारतद्वारं प्रसिद्ध स्मारकं वर्तते । वीराणां बलिदानस्य पुण्सस्मुति– स्थलंमिदम् । अस्मिन द्वारे वीराणां नामानि उत्कीर्णानि सन्ति । इदम् ऐतिहासिकं स्थलं दृष्ट्वा जनाः नतमस्तकाः भवन्ति । भारतद्वारं परितः हरिताः वृक्षाः शोभन्ते । देश–विदेशेभ्यः आगता : जनाः भारतद्वारं द्रष्टृम आगच्छन्ति । एतत् द्वारं सर्वान् आकर्षयति । विस्तृताः स्वच्छाः मार्गाः हरिताः वृक्षाः अस्य शोभां वर्धन्ते । भारतद्वारस्य पार्श्वे "बोटक्लब" इति पर्यटनस्थलम् अस्ति । अवकाशदिवसे तु जनाः परिवारेण सह अत्र आगच्छन्ति । अत्रागत्य सहभोजनं कुर्वान्ति । रात्रौ विधुद्दीयकानां प्रकाशैः प्रकाशितं भारतद्वारं दूरात् एव सुशोभते । भारतद्वारं भारतस्य गौरवम् अस्ति् ।

Downloaded from www.cclchapter.com

प्रश्ना : (क) एकपदेन उत्तरत – **(8 X 1 =8)**

(i) भारतद्वारं परितः के शोभन्ते ?

(ii) भारतस्य गौरवं किम् ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत –

(iii) भारतस्य शोभां के–के वर्धन्ते ?

(iv) कैः प्रकाशितं भारतद्वारं दूरादेव शोभते ?

(v) "प्रकाशितम्" इति पदं कस्य विशेषणपदम् अस्ति ?

(vi) "निशायाम्" इत्यर्थे अत्र किं पदं प्रयुक्तम् ?

(vii) "आगच्छन्ति" इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?

(viii) अस्य गद्यांशस्य उपयुक्तं लिखत ?

खण्ड – (आ) स्वनात्मर्क– कार्यम्

प्र03: महाकविकालिदासस्योपरि अनुच्छेअं लिखित । (4)

अथवा

महाकवि भारवयपरि अनुच्छेअं लिखत ।

प्र04: अभिज्ञानशाकुन्तलस्य वैशिष्ट्यमधिकृत्य निर्दिष्ट शब्दसाहाग्येन ज्येष्ठभ्रातरं प्रति पत्रं लिखत – (4)

सहायक शब्दाः

कालिदासस्य, महाभारतात्, दुर्वासा, शाकुन्तलोपाख्यानः, शापस्य, पितृगमनम्, चतुर्थाङ्के, वार्षिकोत्सवः भरतः ।

अथवा

स्वप्नवासवदत्तस्य वैशिष्टममधिकृत्य पितरं प्रति पत्रं लिखत ।

खण्ड –ग अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्

प्र05 (क) निम्नलिखित में से किन्हीं चार वर्णों के उच्चारण स्थान लिखें :–

न्, ऋ, य, घ्, व्, म । **4 x ½=2**

(ख) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन शब्दों की संन्धि या संन्धिविच्छेद करें :– **3 x 1 = 3**

कः + अपि, तत्रैव, इति + आलोच्य, देवालयः, उत +चारणम् ।

(ग) निम्नलिखित में से किन्ही 4 में उचित विभक्ति लगाकर रिक्तस्थानों की पूर्ति करें :–**4 x 1 = 4**

(i) .... भवन्तु सुखिनः । (सर्व)

(ii) कृष्णः सुदामा च द्वौ ....आसताम् (सखि)

(iii) गोपालः ....पयः दोग्धि । (गो)

(iv) अस्माकं .... पुरुषाः महान्तः आसन् । (पूर्व)

(v) लता परीक्षायाँ .... आसीत् । (प्रथम)

(घ) निम्नलिखित में से किन्हीं 4 वाक्यों में उचित क्रिया/धातु लगाकर रिक्तस्थानों की पूर्ति करें :–

4 x 1 = 4

(i) मेघाः गर्जन्ति मयूराः च ....। (नृत लट् लकार)

(ii) छात्राः आचार्यम् ....। (नम लङ्ग लकार)

(iii) अहं सस्कृतं ....। (पठ लृट् लकार)

(iv) वयं देशभक्ताः ....। (भू विधिलिङ्ग लकार)

(v) अधुतान्वं गृहं ....। (गम् लोट् लकार)

प्र0 6: (क) निम्तलिखित उचित अव्ययों को चुनकर रिक्त स्थानों की पूर्ति करें :– 4 x ½=2

शनैः, हयः, पुरा, सहसा ।

(i) संस्कृतभाषा ....लोकभाषा आसीत् ।

(ii) पिपीलिका ....चलति ।

(iii) ....वीरवासरः आसीत् ।

(iv) ....क्रियां न विदधीत ।

Downloaded from www.cclchapter.com

(ख) निम्नलिखित में से किन्ही चार के प्रकृति–प्रत्यय विभाग करें :– 3 x 1 = 3

हतः, स्पर्धमानम्, परित्यज्य, गन्तुम् कुमारी ।

(ग) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन समस्त पदों का विग्रह करके समास का नाम लिखे :– 3 x 1 = 3

उपकष्णम्, अनुचितः, नवरात्रम्, शब्दार्थौं , महापुरूषः ।

(घ) निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध करके लिखें – 4 x ½=2

(i) ग्रामसय उभयतः नदी वहति ।

(ii) सः नेत्रात् काणः अस्ति ।

(iii) मां मोदकानि रोचन्ते ।

(iv) बालकः सर्पेण बिमेति ।

खण्ड – घ (अ)
(पठितांश अवबोधनम्)

प्र07: अधोलिखित गद्यांश पठित्वा तदाधारितानां प्रश्नाानामुचराणि लिखतः–

अधकदाचित् सत्वानां भाग्यवैकल्यात् प्रमादाच्च सम्यग् देवो न ववर्ष । वृष्टे : अभावे तत् सरः कदम्ब कुसुम–गौरवेण नवसलिलेन यथापूर्वम् न परिपूर्णम् जातम् । क्रमेण च उपगते निदाधकालेऽन्हिम कर किरणैः अभितरतया आपीयमानम् तत् सरः लघुपल्वलपिवाभवत्।

प्रश्ना : 4 x 1 = 4

(क) एक पदेन उचरन :–

(i) नवसलिलेन किं न पूर्ण जातम् ?

(ख) पूर्ण वाक्येन अचरत–

(ii) देवः केन कारणेन न ववर्ष ?

(ग) यथानिर्देशम उचरत :–

(iii) "ग्रीष्म" शब्दस्य अत्र पर्यायशब्दः कः ?

(iv) "अभिवरतया धरण्यां" इति पदयोंः विशोयपदं किम् ?

या

(v) "देवो न ववर्ष" शनि वाक्य क्रियापदं किम ?

प्र0 8: अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा तदाधारितानाम् प्रश्नानामुत्तराणि लिखत :– 4 x 1 = 4

समानी वः आकूतिः समाना ह्रदयानि वः ।
समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहासनि।।

प्रश्नाः

(क) एक पदेन उनरतः –

(i) अस्माकम् आकूति कीदृशी स्यात् ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत :–

(ii) अस्माकम् के–के समानी स्यात् ?

(ग) यथानिर्देशम् उतरत :–

(iii) "संकल्प" इति पदस्य पर्यायपदं किम् ?

(iv) "समाना ह्रदयानि" इति पदयोः विशेषणपदं किम् ?

या

(v) "तथा" इति पदस्य विलोमपदं किम ?

प्र09: अधोलिखितम् नाट्यांशं पठित्वा त्दाधारितानां प्रश्नानामुत्तराणि लिखत :– 4 x 1 = 4

(ततः प्रविशति दारकं गृहीत्वा रदनिका ।)
रदनिका– एहि वत्स। शकटिकया क्रीडावः ।
दारकः – (सकरूणम) रदनिके । किम मम एतया मृतिका
शकटिकया ? तामेव सौवर्णशकटिकां देहि ।
रदनिका – (सनिर्वेदं निःश्वस्य) जात। कुतोऽस्माकं सुवर्ण
व्यवहारः? तातस्य पुनरपि ऋद्या सुवर्णशकटिकया
क्रीडिष्यसि । आर्याया वसन्तसेनायाः समीपमुपसपिष्यामि ।

Downloaded from www.cclchapter.com

प्रश्नाः–

(क) एक पदेन उतरतः–

(i) दारकः किं याचति ?

(ख) पूर्णवाक्येन अतरतः

(ii) रदनिका कस्याः समीपम् गन्तुम इच्छति ?

(क) यथानिर्देशम् उतरतः–

(iii) "आर्यायाः वसन्तसेनायाः" इति पदयोंः विशेषणपदं किम् ?

(iv) "बालकम्" इति पदस्य स्याने किं पर्यापदं प्रयुक्तम् ?

(v) "एहि वत्स" । अत्र क्रियापदं किम ?

प्र010: अधोलिखितानां कयोः द्वयोंः सप्रसगं भावार्थं स्पष्टीकुरून :– 2 X 2 = 4

(क) न केवनं रूपं शीलमपि तर्कयामि ।

(ख) भो जागृतास्मि क्व धनुः क्व खड्गः उन्त्रिष्ठोष्ठ सुरन सिंह : ।

(ग) तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ।

खण्ड – घ (आ)
(संस्कृत साहित्यस्योतिहासः)

प्र011: निम्नलिखित में से किन्हीं दो विषयों पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए :– 2½ X 2 = 5

1. महाभारत
2. ऋंग्वेद
3. प्रो0 निवासरथ

प्र012: निम्न में किन्हीं दो शब्दों पर नाट्यकीय शब्दावली लिखिएः– 2 X 2 = 4

1. नान्दी 2. नेपथ्य 3. भरतवाक्यम् ।

Downloaded from www.cclchapter.com

विषय –संस्कृतम्

कक्षा – एकादशी (10+1) **पूर्णाङ्काः 80**

प्रश्न–पत्र प्रारूपः

खण्ड का नाम	अंक	अंक	अंक	अंक	अंक	कुल अंक
खण्ड –क वस्तुनिष्ठ–प्रश्नाः	–	–	–	–	–	16
खण्ड–ख (अ)अपठितांश–अवबोधनम्	–	8	–	–	–	8
खण्ड–ख (आ) रचनात्मकं –कार्यम्	–	–	–	–	2	8
खण्ड–ग अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्	12	17	–	–	–	23
खण्ड–घ(अ) पठितांश–अवबोधनम्	–	12	2	–	–	16
खण्ड–घ(आ) संसकृत साहित्यस्येतिहासः	–	–	2	2	–	9
कुल अंक	12X 0.5=6	53X1=53	4 X 2=8	2X2 =6	2X4 =8	80

कक्षा – एकादशी पूर्णाङ्काः 80

विषय–संस्कृतम्

ब्लू प्रिन्ट

खण्डशः अंक विभाजनम्

प्र0संख्या	खण्ड	प्रश्नाः	विवरणम्	अंकः
01	खण्ड–क	वस्तुनिष्ठ प्रश्नाः	प्रश्नाः = 16	16 x 1=16
02	खण्ड–ख (अ)	अपठितांश–अवबोधनम्	प्रश्नाः = 08	08 x 1=08
03	खण्ड–ख (आ)	रचनात्मकं कार्यम् निबन्ध लेखनम्	प्रश्नाः = 01	01x 4=04
04		पत्र लेखनम्	प्रश्नाः = 01	01x 4=04
05	खण्ड–ग	अनुप्रयुक्त व्याकरणम् उच्चारण स्थान	प्रश्नाः = 04	04x0.5=04
		सान्धव सन्धिवेद शब्दरूप	प्रश्नाः = 03 प्रश्नाः = 04	03x 1=03 01x 4=04
		धातु रूप	प्रश्नाः = 04	04x 01=04
06		अव्यय शब्द प्रकृति प्रत्यय	प्रश्नाः = 04 प्रश्नाः = 03	04x0.5=02 03x01= 03
		स्मास प्रकरण शुद्धि संशोधन	प्रश्नाः = 03 प्रश्नाः = 04	03x01= 03 04x0.5= 02
07	खण्ड–घ(अ)	गद्यांश आधारित प्रश्नोत्तर	प्रश्नाः = 04	04x01= 04
08		पद्यांश आधारित प्रश्नोत्तर	प्रश्नाः = 04	04x01= 04
09		नाट्यांश आधारित प्रश्नोत्तर	प्रश्नाः = 04	04x01= 04
10		सरलार्थ कार्यम	प्रश्नाः = 02	02x02= 04
11	खण्ड–घ(आ)	संस्कृत साहित्यस्यमतिहासः संक्षित्त टिप्पणी	प्रश्नाः = 02	02x2.5= 05
12		नाटकीय शब्दावली	प्रश्नाः = 02	02x2= 04
			कुल अंकाः	80

Downloaded from www.cclchapter.com